

Archeologický park Mikulčice – Kopčany

(citace z architektonicko – urbanistické studie, která byla veřejně představená v Mikulčicích 28. června 2006, redakčně kráceno)

1. Identifikační údaje:

Název:

- Archeologický park Mikulčice – Kopčany

Charakter stavby:

- Rekonstrukce a přestavba

Místo stavby:

- Mikulčice, Kopčany

Zajišťují:

- Helešic Josef, starosta obce Mikulčice
- Dubecký Dušan, Ing., starosta obce Kopčany

Projekt zpracovala:

- PC-ARCH Fakulta architektury v Bratislavě

Hlavní koordinátor:

- Gregorová Jana, Doc. Ing. arch., PhD.

Autorka návrhu:

- Gregorová Jana, Doc. Ing. arch., PhD.

Spoluautoři:

- Ilkovič Ján, Doc Ing. arch., PhD.
- Pauliny Pavol, Ing. arch.

Konzultanti:

- Poláček Lumír, PhDr.
- Baxa Peter, PhDr.

2. Základní údaje o stavbě

Území plánovaného archeologického parku se rozkládá na jihovýchodní straně extravilánu obce Mikulčice na české straně a v severozápadním cípu extravilánu obce Kopčany na slovenské straně.

Jeho definování je na české straně jednoznačně vymezené v rámci území, které představovalo soustředění archeologických nálezů z období Velké Moravy v rámci aglomerace mikulčického hradiště. Toto území bylo roku 1962 vyhlášené za národní kulturní památku.

Samotné území archeologického parku je chápáno jako území navržené na nominaci zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO a bylo stanoveno Národním památkovým ústavem, ústředním pracovištěm v Praze, v součinnosti s Archeologickým ústavem Akademie věd ČR v Brně. Jeho vymezení bylo definované nejvyšší koncentrací výskytu archeologických nálezů v oblasti akropole, předhradí a podhradí.

Na území navrhovaného archeologického parku se nachází areál detašovaného pracoviště Archeologického ústavu AV ČR Brno, který je budovaný od roku 1955 a areál muzea, skládající se v budovy Památníku a krycí stavby nad I. a II. kostelem.

Definování území ochrany archeologických nálezů na slovenské straně nebylo donedávna stanovené. Míra poznání nálezů z období Velké Moravy je zde menší. Lokalizovaná místa sídlišť a pohřebišť tohoto období jsou definované jen na základě archeologického výzkumu realizovaného vyhledáváním a sběrem.

Potřeba definování území vznikla až v roce 2004 po skončení II. etapy výzkumu hřbitova při kostele sv. Margity v Kopčanech, kdy se potvrdil předpoklad, že kostel postavili v 9. století.

Kulturně-historický potenciál území archeologického parku na slovenské straně je výrazně daný barokní kulturní krajinou se zachovanými barokními objekty holičského zámku, kopčanského Hřebčína a částečně zachovanou budovou Kačenárně s rybníkem v rámci předmětného území.

Návrh území na nominaci zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO byl stanoven Památkovým úřadem SR v Bratislavě. Území vymezuje zrekonstruovaná velkomoravská cesta společně s kostelem sv. Margity (v současnosti v obnově) a přílehlými archeologickými nálezšti. Zahrnuje i areál Kačenárně (v současnosti ve stavu ruiny) a areál rybníka (v současnosti nevyužívaný).

Lokalitě Slovanského hradiště v Mikulčicích i přes prvořadost významu hrozí postupná ztráta atraktivnosti a zájmu návštěvníků. Důvodem je nevyhovující prezentace nálezů v terénu, nedostatečná vybavenost zázemí, špatný přístup z veřejné komunikace, nedostatečné využití přírodního prostředí, jako i umělé přerušení kontaktu se slovenskou stranou.

Vstupem České a Slovenské republiky do Evropské unie se vytvořila nová dimenze oživení současného stavu národní kulturní památky

Za první krok je potřebné považovat vymezení chráněných území na všech stupních ochrany a definování jejich územní návaznosti.

Na úrovni nominace na Seznam světového dědictví UNESCO se počítá se sériovým vyhlášením dvojice území, oddělených řekou Moravou, ideově však na sebe navazujících prostřednictvím prezentace kulturní vrstvy Velké Moravy. Na slovenské straně bude regenerace území koncipovaná s akceptováním barokní kulturní krajiny s unikátními objekty z 18. století.

Míra optimální revitalizace a rehabilitace území vybraného pro nominaci na Seznam světového dědictví UNESCO by měla brát v úvahu nejen atraktivnost vyjmenovaných kulturních vrstev, ale i plnohodnotné využití přírodního potenciálu širší krajiny.

3. Přehled výchozích podkladů

(Obsahuje bibliografické údaje odborných statí a vstupních materiálů)

4. Cíl a předmět řešení

Cílem řešení je výběr optimální vize česko-slovenského archeologického parku. Varianty možných řešení v době zpracování byly stanoveny s důrazem na prezentaci archeologických nálezů na daném území. Výběr konečného řešení byl limitovaný mírou zásahu do existujícího přírodního prostředí, snahou výraznější prezentace velkomoravské kulturní vrstvy a adekvátního zvýšení standartu doplňkových služeb pro turistické návštěvníky. Stanovené území je chápáno jako živá archeologická lokalita, je proto třeba počítat s archeologickými badatelskými pracovišti na obou stranách.

Na české straně je potřebné stavební rozsah dnešního detašovaného archeologického pracoviště eliminovat s důrazem na obnovení autenticity stavebního kontextu velkomoravské aglomerace. Adaptace a další vývoj "Památníku" Masarykova muzea není předmětem řešení této studie.

Na slovenské straně se se zřízením archeologického badatelského pracoviště počítá v rámci návrhu. Dnes pracoviště tohoto typu na slovenském území plánovaného archeologického parku neexistuje. Pro zajištění dostatečné a bezproblémové návštěvnosti turistů se počítá s provázáním území archeologického parku s ostatními již existujícími nebo plánovanými turistickými atraktivitami v extravilánech dotčených měst (Hodonín, Holíč) a obcí (Mikulčice, Kopčany).

Dílčím cílem je příprava základních údajů ve smyslu zpracované vize pro zápis předmětného území na Seznam lokalit světového dědictví UNESCO.

Schválením zpracované vize je možné začít s přípravou detailnější projektové dokumentace a následné realizace jednotlivých. Předpokládá se přednostní realizace mostu přes řeku Moravu.

Předmět řešení:

Průběžnými konzultacemi variant návrhů vize se nakonec předmětem řešení urbanistické studie navrhovaného archeoparku staly:

- vytipování problémů řešeného území na základě syntézy konceptů územních plánů obce Mikulčice a Kopčany s extravilány měst Hodonín a Holíč
- provozní schéma archeologického parku v kontextu dotčeného území
- návrh území archeologického parku na české a slovenské straně
- návrh památkové obnovy areálu barokní Kačenárny pro účely zázemí
- návrh prezentace kostela sv. Margity se hřbitovem
- návrh prezentace kostelů na hradišti Valy
- návrh prezentace dodnes neprezentovaných identických objektů hradiště Valy
- návrh redukováného detašovaného pracoviště AÚ AV ČR Brno
- návrh mostních konstrukcí

5. Návrh urbanistického konceptu území česko - slovenského archeologického parku

Nevyhovující stav prezentace mikulčického hradiště byl předmětem několika architektonicko-urbanistických studií. Poslední řešení (z ateliéru AADD) z roku 1993 navrhovalo rehabilitaci území jen na české straně. Tehdejší společensko-politická situace jiný způsob řešení neumožňovala.

Předkládaný návrh řešení území mezinárodního archeologického parku v současnosti počítá s *rozvojem kulturní turistiky* v oblasti příhraničních obcí, které v současné době vzhledem na svoji okrajovou polohu bez vzájemného propojení nemohou svůj potenciál využívat naplno. Kopčany i Mikulčice jsou součástí seskupení obcí Pomoraví, reprezentovanými obcemi Kopčany, Kúty, Gbely, Holíč a Skalica na slovenské straně a obcemi Břeclav, Mikulčice a Hodonín na moravské straně řeky Moravy. Vazby a vztahy této sídelní struktury se zapojením přílehlých rakouských obcí je potřeba rozvíjet také díky skutečnosti, že jsme členy Evropské unie. V podmínkách unie se především pohraniční oblasti internacionalizují, oslabují se národnostní vlivy a nastává zvýšená migrace obyvatelstva příhraničního regionu. Tento trend podporuje i skutečnost, že obyvatelé Pomoraví je provázáno rodinnými a hospodářskými vztahy z dob společného československého státu. Bylo proto třeba při návrhu archeologického parku vycházet již z definovaných koncepcí územního rozvoje zpracovaných pro obce Mikulčice a Kopčany.

Zpracované územní plány obou obcí počítají s využitím území intravilánu i extravilánu obcí jen po státní hranici, vymezenou tokem řeky Moravy.

Na základě vyhodnocení zpracovaných územních plánů obcí Kopčany a Mikulčice a plánovaných aktivit, souvisejících s dotčeným územím navrhovaného archeologického parku v rámci v rámci extravilánu města Hodonína: (vodní cesta Bařova kanálu související s plánovanou vodní cestou na řece Moravě; jedná se o dlouhodobý záměr zpřístupnit řeku Moravu až po soutok s Dyjí a plánuje se vybudování plavební komory na "jezu" v Hodoníně a splavit řeku Moravu po plánovaný most do roku 2013) a v rámci extravilánu města Holíče (navrhovaný silniční obchvat v blízkosti železniční trati na úseku mezi parkem holičského zámku a příjezdové silnice do Kopčan) je možné stanovit základní limity urbanistického konceptu předmětného území. Řešené území je určené také dalšími typy ochrany, které se při vzájemné konfrontaci mohou vylučovat. Je proto potřebné si ujasnit, které limity mají charakter potenciálu a které charakter omezení.

Pro výsledné řešení je důležité najít optimální míru využití stávajícího potenciálu a zároveň splnit požadavky na limity ochrany autenticity území navrhovaného na nominaci zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO.

Potenciál řešeného území pro rozvoj kulturní turistiky

Území plánovaného archeologického parku je velmi atraktivní. Disponuje vysokým potenciálem přírodních a kulturně-historických hodnot, které v součinnosti dávají předpoklad pro rozvoj intenzivní kulturní turistiky.

Přírodní potenciál území – česká strana

Katastrálně leží území Mikulčic v Dolnomoravském úvalu. Území je intenzivně zemědělsky obdělávané, část při řece Moravě je zalesněná lužními lesy s posledními enklávami luk. Chráněné přírodní území se z větší části nachází v oblasti lužních lesů při řece Moravě. Jedná se o přírodní rezervaci Skařiny, zalesněnou, v jarním měsíci částečně zaplavovanou, cennou po stránce ornitologické (jediné hnízdiště vzácných druhů čápů, volavek ad.).

Mezi jiné krajinné prvky patří:

- vlhká ostřicová louka při trati Zámotnice se vzácnými druhy rostlin
- ostřicová louka mokřad s výskytem velmi ohrožených rostlin
- travnatá louka Horní sečkářka na okraji lesa s druhově pestrá flórou
- luční porost Dlouhé louky s druhově pestrá flórou
- Vratková alej v lese, tvrdý luh, vlhkostní
- lužní les v širším okolí Národní kulturní památky se zbytky původních říčních ramen
- lužní les s rybníkem
- jezírko při trati Pastvíska.

Ucelené plošné biocentra místního a regionálního významu, určené vzpomínanými významnými krajinnými prvky jsou doplněné o plánované biokoridory, vytvářející potenciál spojnic v rámci území. Významnými územími nadregionálního významu jsou biokoridor kolem řeky Moravy, kolem potoka Kyjovský a kolem protipovodňové hráze v SZ části území.

Přírodní potenciál území – slovenská strana

Katastrální území Kopčan je intenzivně zemědělsky obdělávané, v okrajových částech je ohraničené holičským a gbelským lesem. Celé území je protkáno systémem kanálů a potoků. Na řešeném území je západní a jižní část katastrálního území obce Kopčany součástí navrhovaného ptačího území Moravy.

Za biocentra nebo interakční plochy jsou považované lesní porosty a zelené porosty v obci. Za interakční první liniové jsou považované aleje při komunikacích a pásy zeleně při cestách. Zvláštní skupinu tvoří zeleň chránící půdu, která je navržena na plochách orné půdy nad 100 ha a na plochách orné půdy ohrožené vodní erozí. Tvoří doprovodnou zeleň cest a toků a v případě přívalových vod by měla zpomalit jejich tok severně na zastavěném území obce Kopčany.

Výrazným potenciálem pro rozvoj vodních sportů jsou biocentra Boričky I a Boričky II. Jedná se o vodní plochy, které vznikly těžbou štěrku, s travnatým porostem plochami křovinné dřevinné vegetace. Vzpomínané biocentra jsou napojené na rybník bývalé Kačenárně místními biokoridory potoka Kýštor a vodního kanálu Nové strouhy s areály Boričky.

Podobně jako na české straně i zde představuje řeka Morava nadregionální biokoridor. Je tvořen vodním tokem, travnatými a lesními porosty se zbytky mrtvých ramen.

Kulturně-historický potenciál území – česká strana

V rámci území na české straně tvoří samostatnou skupinu kulturně-historického potenciálu archeologické naleziště Mikulčice – Valy a samostatnou skupiny objekty, případně architektonické soubory v rámci obce Mikulčice.

V případě archeologického naleziště Mikulčice – Valy jsou určené dva významné celky, z právního hlediska se stejným typem ochrany. Širší území, současné archeologické naleziště – velkomoravské hradiště Na Valách, oficiálně nyní Slovanské hradiště v Mikulčicích, vyhlášené národní kulturní památkou je vymezené s ohledem na výskyt pozůstatků osídlení z 8. – 10. století a odpovídá rozsahu dle Nařízení vlády ČR č. 171/1998 Sb., o vymezení některých NKP a o změně a doplnění některých právních předpisů.

Pro nominaci na seznam Světového dědictví UNESCO je navrhované menší území, specifikované jako jádro původní rozsáhlé aglomerace, tvořené areály akropole, předhradí a přilehlých podhradí. Jde o souvislé území nacházející se v jádru NKP s nejvyšší koncentrací zjištěného výskytu osídlení slovanského hradiště.

V rámci obce Mikulčice se nachází objekt vyhlášený za kulturní památku – kaple sv. Rocha. K místním pamětihodnostem patří kostel Nanebevzetí P. Marie, socha sv. Oldřicha, budova fary se žúdreem, tradiční vinné sklepy Těšické budy, domy obložené barevnou poštorenskou keramikou a tradiční objekty zdobené slováckým ornamentem.

Jiný potenciál na české straně

Sportovní turistiku na české straně v současnosti představuje existence mezinárodní Moravské cyklotrasy (č. 44), vedoucí od hranic Rakouska přes Lanžhot, Mikulčice, Hodonín až po hranice Polska.

Kulturně-historický potenciál území – slovenská strana

V rámci obce Kopčany kulturně-historický potenciál sestává z archeologického významu území z období Velké Moravy, kulturní barokní krajiny s unikátními objekty tvořícími výraz krajiny a zájmového území a z významných objektů v obci Kopčany.

Potenciál archeologických nalezišť hřbitovů a sídlišť předpolí slovanského hradiště v Mikulčicích je navržený na územní ochranu jako památková zóna společně s velkomoravským kostelem sv. Margity se hřbitovem, který byl vyhlášený národní kulturní památkou.

Potenciál barokní krajiny vznikl zásluhou hospodářských činností Františka Lotrinského, manžela Marie Terezie, kdy území dnešních Kopčan prožívalo nebývalý rozvoj. V obci se postavila monumentální budova Hřebčína, určená pro chov koní pro císařský dvůr a komplex Kačenárně s rybníkem a soustavou kanálů, které sloužily pro chov a odchyt divokých kačen. Nejvýznamnějším objektem byl areál zámku v Holíči, koncipovaného původně jako vodní hrad, s přilehlým francouzským parkem a bažantnicí. Zámek byl se vzpomínanými hospodářskými objekty v Kopčanech jako i se samotnou obcí propojený cestami s alejemi. V současnosti jsou objekty zámku a Hřebčína vyhlášené na národní kulturní památky společně s ochranným pásmem. Ruina Kačenárně a technické dílo rybníka jsou vytipované na prohlášení za národní kulturní památku.

Návrh území pro UNESCO na slovenské straně byl proto stanovený předpokládanou velkomoravskou cestou s kostelem sv. Margity a archeologickým nalezištěm v oblasti Nové strouhy, jako i s areálem barokní Kačenárny s rybníkem.

Obec Kopčany se řadí k obcím s bohatou historií. V období feudalismu se formovala její původní vřetenová zástavba, která se postupným vývojem změnila na dnešní silniční zástavbu. V rámci obce Kopčany jsou významné objekty navržené za místní pamětihodnosti. Jedná se o kostel sv. Štefana Krále, sochy sv. Floriána, sv. Vendelína a sv. Jana Nepomuckého, Masarykův dům, Damborského dům, Masarykovu školu, Starostův dům, zvonici, boží muky, kříže, lidovou architekturu a dům pro přepřahání koní.

Jiný potenciál na slovenské straně

Rozvoj rekreace a turistického ruchu na slovenské straně je podporovaný též existencí chatové a rekreační oblasti Vrbovské.

Počítá se s rozvojem turistického ruchu i v obou obcích. S plánovaným rozvojem kulturní turistiky je možné využít existující objekty pro tradiční činnosti, ubytování i jiné doprovodné služby gastronomického i kulturního charakteru.

Omezení intenzity kulturního turismu v rámci řešeného území

Na základě analýzy existujících a plánovaných aktivit, týkajících se archeologického parku a jeho dotčeného území, je potřeba zvážit následující faktory:

- omezení území se stanovenou ochranou přírodních zdrojů
- omezení vyplývající z ochrany autenticity kulturních hodnot archeologického naleziště
- omezení vyplývající z intenzity návštěvnosti
- omezení vyplývající z technické údržby zájmového území
- omezit budování typů dopravní infrastruktury, jejíž intenzita by narušila charakter funkčního využití lokality plánované na zápis na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO

Omezení týkající se ochrany přírodních zdrojů na území se při správném výkladu stávající spíše potenciálem než omezením. Jejich omezení směrem intenzitě kulturní turistiky je chápáno jako potřeba regulace míry návštěvnosti turistů na chráněném území. Vzhledem na konvence, které platí při zápisu lokality na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO ve smyslu zachování autenticity přírodního a kulturního dědictví se přihlíží také na to, aby se rozvojem turistiky nedevasovaly současné kvality území, kvůli nimž se na seznam lokalita navrhuje. Je proto doporučeno vynětí z nominovaného území na české straně alespoň z hospodářského lesního fondu a zařazení do kategorie lesů se zvláštním určením.

Omezení týkající se ochrany autentických kulturních hodnot velkomoravského naleziště mají přísnější charakter.

Vzhledem na tendenci maximální prezentace sídliště velkomoravského slovanského hradiště, prozkoumaného v 50. – 70. letech 20. století unikátním velkoplošným systematickým archeologickým výzkumem (areál archeologické mise na akropoli), je potřebné perspektivně odstranit všechny esteticky i funkčně nežádoucí stavební zásahy na území plánovaného archeologického parku s cílem, posílit autenticitu území archeologického naleziště s redukováným areálem archeologické mise.

Omezení vyplývající z předdimenzované návštěvnosti je potřeba brát v úvahu vzhledem na skutečnost, že předmětné území má stanoveny různé stupně ochrany. Je proto třeba předpokládat, že zápisem území na seznam se výrazně zvýší návštěvnost zahraničních turistů. Pro návštěvníky je v současné době funkční jen česká strana s hradištěm Valy, a je třeba si uvědomit, že poloha hradiště je příhraniční a příjezdová komunikace je ukončená, což značně ovlivňuje míru návštěvnosti domácích turistů (návštěvnost Národního kulturního památníku Mikulčice je cca 15.000 osob ročně). Kdyby se podařilo propojit území české a slovenské strany archeologického parku, je možné počítat se zvýšenou návštěvností z obou stran řeky Moravy. Archeologický park na slovenské straně bude doplněn i jinými atraktivitami (sportovními, kulturními a jinými).

Tento plánovaný nárůst turistů je třeba částečně regulovat především z pohledu pobytu na území národní kulturní památky a navazujícího přírodního parku, obsahujícího přírodní rezervaci Skařiny. Předpokládá se však, že zájmové území je dostatečně velké a umožní rozptýlit návštěvníků. Vzhledem na skutečnost, že v rámci archeologického parku na obou stranách je povolen jen pěší pohyb, je možné, že dlouhé trasy, spojující českou a slovenskou stranu bude absolvovat menší počet turistů (délka územní po trase Velké Moravy je cca 4 km; spojnice nástupních bodů s infocentry – Památník muzea na české straně a Hřebčín na slovenské straně – je více než 5 km).

Vzhledem na dané vzdálenosti je možné předpokládat, že nejvyšší frekvence pohybu bude probíhat po obvodu archeologického parku, po navržených trasách. (V případě nutnosti je možné trasy na slovenské straně, určené pro návštěvníky vnímat jako sjízdné chodníky a umožnit tak po nich také jízdu na kole. Na české straně je nevyhnutelné důsledné oddělení pěšího pohybu od cyklistického).

Omezení vyplývající z technické údržby daného území související s přírodními specifiky a hospodářskou činností provázenou na území a příhraniční polohu řešené lokality.

Vzhledem na skutečnost, že území plánovaného archeologického parku se nachází v inundačním pásmu řeky Moravy, je třeba počítat s jeho záplavami, především v jarním měsíci. Kvůli rozvoji turistického ruchu by bylo optimální záplavy minimalizovat. Je proto navrženo zpevnění protipovodňových hrází především na české straně.

Kvůli nenarušení turistického pěšího provozu po areálu je třeba eliminovat manipulační cesty pro lesní hospodářskou činnost a pro údržbu lesa (na české straně), zamezit vjezdu automobilů a také koní a minimalizovat přístup cyklistů na území archeologického parku.

Pro zajištění provozu mezinárodního archeologického parku je třeba odstranit problém bariéry státní hranice a zřídit nový hraniční přechod mezi obcemi Mikulčice a Kopčany přes řeku Moravu.

Omezení vyplývající z předimenzované dopravní infrastruktury širšího prostředí archeoparku mají dvojitý charakter. Nové typy dopravy (letecká, vodní, aj.), mající v případě přiměřené intenzity kladný vliv na zvýšení atraktivnosti území, jsou třeba pro zajištění plánovaného standardu rekreačního využití. Jedná se o existující sportovní letiště v rámci extravilánu Holíče a plánovanou vodní cestu Bařova kanálu, související s řekou Moravou.

Typy dopravy, tvořící bariéru, případně stresový faktor celého území, je třeba omezit, případně úplně odstranit. Jedná se o plánovanou obchvatovou silnici kolem města Holíč (mezi silnicí do Kopčan a barokním parkem holičského zámku). Ideálním řešením by bylo uvedené objekty nerealizovat, případně maximálně omezit jejich zásah do krajiny. Jejich realizace by mohla ohrozit zápis lokality na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

Návrh urbanistického řešení archeologického parku

Vzhledem k uvedeným skutečnostem byl urbanistický koncept připravený v několika variantách. Jednotlivé varianty zohledňují míru prezentace velkomoravské kulturní vrstvy na české straně, barokní kulturní vrstvy na slovenské straně a míru akceptování současného stavu lokality.

Na základě žádostí se ve všech variantách stanovily pěší trasy v archeologickém parku a na území s ním souvisejícím. Cyklistické trasy a trasy pro turistiku na koních na slovenské straně, vodní cesta po řece Moravě s přístavišti. V rámci návštěvnických tras archeologického parku byl upřednostněn pěší pohyb. Trasy pro cyklisty jsou vedeny po vnějším okraji řešeného území, neboť jízda na kolech přes archeologicky cenné lokality je nežádoucí na obou stranách. Na slovenské straně je v krajním případě možné počítat s cyklotrasou v rámci hypoteticky rekonstruované velkomoravské cesty. Trasy pro jízdu na koních byly vedeny v liniích biokoridorů místního významu.

Ve variantním řešení byly zohledněny i přírodní charakteristiky území. Na české straně se počítá se zachováním lesních a travnatých lučních porostů v současném rozsahu. Mírné korekce jsou navrženy pro zvýraznění prezentací identických částí hradiště, především vizuální zvýraznění obvodu valu akropole v návaznosti na lesní masiv. Na slovenské straně je třeba ohraničit území archeologického parku etážovitou zelení, koncipovanou jako půdu chránící liniíovou zeleň. Vnitřní plocha parku je navržena na zatravnění se solitéry, příp. skupinami vzrostlých stromů. Tímto způsobem řešení zelena na slovenské straně se obě části archeoparku přiblíží svou základní krajinnářskou charakteristikou.

Definoval se také způsob prezentace barokní Kačenárně ve vztahu k míře intenzity prezentace barokní krajiny.

Variantně se řešilo umístění areálu Masarykova muzea a detašovaného pracoviště AÚ AV ČR v Mikulčicích a rozsah rekonstrukce velkomoravské trasy a identických částí hradiště ve vztahu k míře prezentace stavební velikosti velkomoravského slovanského hradiště.

Vzhledem na vysokou míru poznání lokality na české straně, bylo vymezení území UNESCO jednoznačné. Na slovenské straně se taktika vymezení území pro zápis UNESCO definovala ve variantách. Území bylo chápáno jako potenciál prezentace velkomoravských archeologických nálezů (jejich funkci musí zpřesnit systematický archeologický výzkum). Varianty byly řešeny s ohledem na míru prezentace barokní krajiny.

Variant A

Hlavními ukazateli varianty byly:

- minimálně měnit stav prezentace slovanského hradiště na české straně
- akceptovat Památník muzea a detašované pracoviště AÚ
- akceptovat existenci kostela sv. Margity se hřbitovem a areálu barokní Kačenárně s rybníkem na slovenské straně
- akceptovat všechny požadované komunikační vazby

Na základě takto stanovených ukazatelů bylo navrženo následující řešení.

Provozní vztahy:

- pěší stezky v rámci archeologického parku akceptují současný stav, jsou propojené na turistické trasy do Mikulčic a po vodní hrázi na slovenské straně na holičský zámek a obec Kopčany. Pěší trasy jsou vedeny z infocenter, které v rámci české strany jsou plánované v muzeu, v rámci

slovenské strany v obnoveném barokním Hřebčíně. Pěší trasy jsou spojené plánovaným mostem přes řeku Moravu.

- cyklotrasy akceptují na české straně existující mezinárodní cyklotrasu z Rakouska přes Lanžhot, Mikulčice, Hodonín do Polska a navrženou cyklistickou trasu z Hodonína – Nesytu až na inundační hráz Moravy. Na slovenské straně cyklotrasy začínají v barokním Hřebčíně s půjčovnou kol a pokračují po obvodě území archeologického parku na hráz Moravy. Cyklotrasy na obou stranách hranice jsou spojené plánovaným mostem přes řeku Moravu. Je možné plánovat cyklotrasu i v rámci rekonstrukce velkomoravské cesty na slovenské části území.
- trasy koňských stezek na slovenské straně povedou od Hřebčína (v kterém se počítá s chovem koní spojeným s hypoterapií) přes biokoridor spojující Hřebčín s lokalitou vodních ploch Boričky, případně přes biokoridor Kýštora k holičskému zámku a zpět okolo obnoveného rybníka po úpatí svahu hráze Moravy.
- statická doprava je navržena z předpokládaných nástupních center do daného území při Hřebčíně a holičském zámku na slovenské straně a při vyústění vodní cesty u Hodonína a na hranici NKP Mikulčice – Valy na české straně.
- vodní doprava výletních lodí je navržena přes Bařův kanál po řece Moravě s nástupními přístavy u Hodonína a u plánovaného mostu na české straně a u plánovaného areálu vodních sportů u Boriček na slovenské straně. Je možné perspektivně uvažovat i o zřízení vodní cesty pro kajaky po tvrdonickém kanálu na slovenské straně.

Území UNESCO je na české straně vymezené s důrazem na prezentaci jádra velkomoravského sídliště, na slovenské straně je daná existencí kostela sv. Margity a areálu Kačenárna a rybníku.

Areál Kačenárny bude obnovený do stavební etapy z 19. století a bude sloužit jako zázemí archeologického parku.

Areál Památníku muzea zůstává na původním místě, tedy na předhradí hradiště. Oproti současnému stavu se z areálu UNESCO přemístí jen parkoviště za hranice území NKP.

Detašované pracoviště AU AV ČR také zůstává v plném rozsahu v rámci akropole a předhradí.

Varianta B

Hlavními ukazateli varianty byly:

- zvýraznění prezentace identických prvků slovanského hradiště na české straně
- perspektivně počítá (případně zrealizovat přemístění Památníku muzea), realizovat redukovanou formu detašovaného pracoviště AÚ jako reminiscenci bývalé archeologické mise
- zvýraznění předpokládané velkomoravské cesty s kostelem sv. Margity v kontextu barokní krajiny
- přizpůsobení požadovaných provozních vazeb koncepci zvýrazňující prezentaci slovanského hradiště

Na základě takto stanovených ukazatelů bylo navrženo následující řešení.

Provozní vztahy jako u varianty A s tím rozdílem, že v rámci akropole a předhradí v areálu hradiště Valy se navrhuje prezentace velkomoravské cesty s mosty. Na slovenské straně se počítá s hypotetickou rekonstrukcí velkomoravské cesty v celém rozsahu archeologického parku.

Území UNESCO na české straně jako varianta A, na slovenské straně se rozsah území přizpůsobí obnovené velkomoravské cestě s přilehlými archeologickými nalezišti a s kostelem sv. Margity společně s barokním areálem Kačenárně a rybníka.

Areál Kačenárny bude obnovený do stavební podoby z 18. století a bude sloužit jako zázemí archeologického parku.

Areál Památníku muzea je navržený na přemístění za hranici dnešního NKP k areálu bývalého ovčína na SZ od řešeného území. Jeho přeložením se umožní prezentace předhradí také v urbanistickém hledisku. (Toto řešení je chápáno jako výhledové a je podmíněno získáním pozemků ovčína).

Detašované pracoviště AÚ AV ČR zůstává jako archeologická mise v zredukované podobě. Depozitáře a ubytovna brigádníků se přemístí společně s hlavním záchytným parkovištěm ke Kyjovce na místo dnešní ČOV, která je plánovaná na rekonstrukci.

Varianta C

Hlavními ukazateli varianty byly

- maximální prezentace slovanského hradiště s velkomoravskou cestou na české straně
- úplné odstranění všech objektů z hradiště Valy
- maximální prezentace velkomoravské kulturní vrstvy na slovenské straně

- přizpůsobení požadovaných provozních vazeb prezentovanému slovanskému hradišti a předpokládané velkomoravské cestě

Na základě takto stanovených ukazatelů bylo navrženo následující řešení.

Provozní vztahy jako u varianty A a B, s tím rozdílem, že se počítá s rekonstrukcí velkomoravské cesty v plném rozsahu na české i slovenské straně. Cesta se tak stane kostrou území UNESCO na české i slovenské straně.

Území UNESCO na české straně jako varianta A i B, na slovenské straně maximálně zohlednit prezentaci velkomoravské cesty s archeologickými nalezišti. Neobsahuje barokní rybník.

Objekt ruiny barokní Kačenárny prezentovat jako přestřešenou ruinu sloužící pro účely lapidária archeologického parku.

Areál Památníku muzea jako varianta B.

Detašované pracoviště AÚ AV ČR bude celé přemístěno ke Kyjovce do míst dnešní ČOV.

Po konzultacích s dotčenými odbornými institucemi byla vybrána varianta B s perspektivou obnovy velkomoravské cesty v plném rozsahu.

6. Návrh české části archeologického parku podle varianty B

Vybraná varianta počítá s maximálně možným prezentováním shodných prvků hradiště v první etapě a s prezentací urbanistické dimenze celého hradiště v druhé etapě. Realizace druhé etapy varianty B (přemístění objektů Památníku a depozitářů s ubytovnou brigádníků detašovaného pracoviště AÚ AV ČR mimo území UNESCO) jsou výhledovým cílovým řešením, které nevylučuje doplnění a modernizaci Památníku pro základní turistické zázemí v rámci I. etapy, jako i postupnou rekonstrukci předpokládané velkomoravské cesty, směřované od kostela VI do místa plánovaného mostu přes řeku Moravu (navržená v rámci varianty C).

Vzhledem na takto stanovené priority, je na území navrženého archeologického parku vyloučena jiná než pěší komunikace. Výjimku tvoří jen styk mezinárodní cyklotrasy s druhotnou naučnou trasou v západním podhradí a jižní část Šárové aleje. Nacházející se v SV cípu řešeného území, tvořící součást komunikace pro těžkou techniku pro údržbu lesních porostů.

6.1. Urbanistický koncept území

Tato kompromisní varianta akceptuje jen objekty, které charakterizují kulturně – historický potenciál lokality a jsou předmětem památkové ochrany. Území hradiště s pozůstatky původních valů se po odstranění uvedených objektů v přírodním prostředí výrazněji vymodeluje. Ve snaze podpořit urbanistickou prezentaci celého hradiště, jsou hlavní naučné trasy vedeny tak, aby sledovaly buď předpokládanou velkomoravskou trasu, nebo protilehlé svahy vodních toků, vytvářejících příkopy mezi předhradím a podhradím.

Vzhledem na takto koncipovanou filozofii obnovy bude třeba odstranit i ostatní objekty v rámci území akropole. Jedná se o kříž a zděný oltář pro bohoslužby v čase cyrilometodějských poutí. Tyto by měly být nahrazeny mobilními prvky, které se v prostoru akropole umístí vždy jen v době pořádaných slavností. Pro uložení tohoto materiálu je třeba počítat s prostory v rámci přemístěných depozitářů ARÚB nebo v rámci nově koncipovaného areálu Památníku na hraděnici území UNESCO.

Návrh prohlídkových tras

Princip koncipování jednotlivých tras by měl být definovaný v přemístěném Památníku na SZ okraji území UNESCO. Počítá se s možností volby trasy s různou tematikou, případně rozsahem. prohlídkové trasy budou navrhované s těžištěm na kulturně-historickou prezentaci, přírodní prezentaci, případně kombinovanou prezentaci s kratšímu okruhy, případně delšími okruhy, směřujícími i na slovenskou stranu. V rámci řešení je třeba akceptovat příjezdovou komunikaci k areálu ARÚB z důvodů zabezpečení jeho provozu. Předmětná komunikace je akceptovaná i jako trasa pro návštěvníky jezdících na kolečkových bruslích

Kulturně – historické trasy mají svoji hlavní kostru v rekonstruované velkomoravské cestě, které směřování je poměrně přesně zjištěno v rozsahu celých lokalit předhradí a akropole. Velkomoravská cesta na akropoli bude doplněna trasou, spojující pavilon II s druhým kostelem s bazilikou (třetí kostel), palácem a čtvrtým kostelem.

Hlavní trasa se o mostu předhradí pozvolně napojuje v SZ směru na pěší komunikaci vedoucí k navrhovanému archeoskanzenu kolem sedmého kostela s severním podhradí a ústí v místě hranice území UNESCO do stávající příjezdové silnice do Mikulčic. Východním směrem se cesta točí kolem šestého kostela v Těšickém lese na východním podhradí a po hřebenu valu akropole se napojuje na druhotnou naučnou trasu, vedoucí po vnějším svahu bývalého vodního příkopu kolem desátého kostela v západním

podhradí a v severní části území spojuje kostel osmý s Klášteřiskem v SV cípu řešeného území.

Samotnou odbočkou v rámci druhotné trasy tvoří chodník k devátému kostelu v jižním podhradí.

Naučná přírodovědná stezka je koncipována jako součást druhotné kulturně – historické trasy v západním podhradí (prezentuje faunu a flóru lučních porostů) a napojuje se na existující cestu kolem devátého kostela (prezentace fauny a flóry lučních lesů a slepých ramen) na hráz řeky Moravy kolem přírodní rezervace Skařiny (prezentace fauny a flóry lučních lesů s důrazem na hnízdění vzácných ptáků).

Celý systém navrhovaných pěších komunikací je doplněn lávkami přes plytké slepé ramena, menšími mosty přes hlubší slepá ramena a mostem přes řeku Moravu.

Rekonstrukce velkomoravské cesty bude doplněna křovými mosty v místě příkopu v návaznosti na brány v rámci valů hradiště.

Statická doprava

Parkování pro návštěvníky je navrhované ve dvou přístupových pásmech.

První zachytané parkoviště bude pro návštěvníky, kteří využijí kolečkových bruslí, případně těch, kteří si zapůjčí kola. Toto parkoviště je navrženo u říčky Kyjovky, v místě předpokládaného depozitáře a ubytovny brigádníků ARÚB.

Druhé parkoviště pro běžné návštěvníky archeologického parku, procházejí parkem pěšky, bude navrženo při přemístěném Památníku na hranici území UNESCO.

Perspektivně se počítá v kapacitou 20.000 – 30.000 návštěvníků.

Kapacita parkovacích míst pro pracovníky Památníku je 15 míst a 3 místa pro autobusy návštěvníků a 15 osobních vozů.

Kapacita parkovacích míst pro ARÚB a areál dnešní ČOV bude 10 parkovacích míst pro brigádníky a návštěvníky, 1 místo pro traktor a 2 místa pro maringotky pro terénní práce.

6.2. Návrh rehabilitace areálu detašovaného pracoviště Archeologického ústavu AV ČR Brno

Stručná historie pracoviště

Detašované pracoviště Archeologického ústavu AV ČR Brno se nachází v prostoru raně středověkého hradiště Mikulčice – Valy od roku 1954, kdy zde byly realizovány první terénní výzkumy. Většina budov ARÚB byla postavena v 50. a 60. letech minulého století. Hlavní část areálu pracoviště se nachází v prostoru akropole hradiště (trať Valy), vedlejší část se nachází na předhradí. Objekty v tomto prostoru sousedí s budovou muzea (Památníku Velké Moravy), která je ve správě Masarykova muzea v Hodoníně. V průběhu 90. let minulého století byly z areálu ARÚB odstraněny drobné objekty montovaných buněk, plechových přístřešků a podobně. Po roce 1990 se zrealizovala v několika etapách dosadba dřevin kolem plotu areálu, bohužel s malým úspěchem.

Situování základny ARÚB do nejvyšší polohy památkově chráněného areálu souvisí s povodňovou situací před regulací řeky Moravy v 50. a 60. letech minulého století. Protože tehdy byla celá okolní krajina i vícekrát za rok zaplavovaná, musela být základna postavena mimo dosah vysoké vody. I z hlediska potencionálních dalších záplav (v případě protržení nebo přelítí ochranných protipovodňových hrází) leží základna v jedné "skutečně" bezpečné poloze. Nebezpečí spočívá pouze v zaplavení příjezdové silnice od Mikulčic.

Historie výzkumu a současné odborné zaměření pracoviště.

Posledních 50 let byl ARÚB jedinou institucí, realizující na hradišti archeologický výzkum. Systematický terénní výzkum z let 1954 – 1992 patřil ve své době k největším "podnikům" podobného charakteru v Evropě. Začátkem 90. let 20. století byly terénní práce výrazně omezeny a hlavní pozornost archeologů se soustředila na postupné zpracovávání získaného pramenného fondu. S touto skutečností doznala základních změn i funkce pracoviště. Základna terénního výzkumu se změnila na pracoviště teoretického výzkumu se zaměřením na řešení vědeckých problémů raného středověku, především Velké Moravy. V posledních letech se archeologové opět vrací k terénnímu výzkumu, jeho charakter je však odlišný od předcházejících etap. Nejedná se už o velkoplošné odkryvy, ale o detailní práce zjišťovacího a ověřovacího charakteru a záchranné výzkumy v areálu hradiště a jeho okolí.

Archeologický terénní výzkum hradiště zůstane i nadále součástí památkové prezentace lokality.

Celý areál ARÚB o rozloze 8.600 m² je ohrazen plotem z drátěného pletiva a částečně lemovaný vegetačním pásem křovin.

Areál má dvě části – hlavní část na akropoli hradiště a vedlejší část na předhradí. Charakter zástavby hlavní části určují přízemní montované dřevěné stavby s nízkou sedlovou střechou z 50. a 60. let minulého století

(administrativní budova a depozitář). Z tohoto období pochází i menší zděné stavby (tzv. "bílý dům") a dílna s kotelnou a plechovou přístavbou. Zástavbu hlavní části areálu AÚRB doplňují dvě plechové stavby.

Pohledově nejproblematictější je paradoxně nejmladší objekt, tzv. budova z montovaných dřevěných panelů z konce 80. let. Je situovaná ve vedlejší části areálu na předhradí. V objektu jsou umístěny depozity a ubytovna pro návštěvníky, brigádníky a účastníky vědeckých konferencí. Z hlediska provozu základny je budova zatím nepostradatelná. Posledním objektem v majetku ARÚB je vodárna, situovaná na předhradí. Jde o malý zděný objekt s nižší přístavbou kryté sedimentační nádrže s přilehlým pozemkem.

Vztah k pobočce Masarykova muzea v Hodoníně

Hlavním posláním ARÚB v areálu hradiště je archeologický terénní výzkum, jeho vyhodnocování a publikování výsledků. Hlavním posláním muzea je prezentace výsledků archeologického výzkumu široké veřejnosti, správa a památková prezentace NKP Mikulčice. Z uvedené skutečnosti vyplývá potřeba slučování zdvojených funkcí jako je ostraha areálů, konferenční místnost, ubytovací možnosti a památková prezentace lokality.

Návrh řešení detašovaného pracoviště.

Vzhledem k navrhované koncepci provozního řešení areálu hradiště, jehož realizace se plánuje po etapách, je nezbytné i rehabilitaci detašovaného pracoviště vnímat jako postupný proces.

V první etapě se počítá s odstraněním nehodnotných přístřešků a s údržbou ostatních objektů, včetně doplnění některých funkcí s eliminací duplicit.

V případě naplnění vize varianty B by bylo vhodné přednostně odstranit objekty z území předhradí, které by se přemístily do nového areálu při Kyjovce. Odstraněním vzpomínaných objektů by bylo možné rehabilitovat konfigurace terénu v místě příkopu mezi akropolí a předhradím a obnovit částečně destruovaný val v této části akropole, tedy v rámci ARÚB. Přemístěním ubytovny brigádníků, depozitů a parkoviště technických vozidel ke Kyjovce a zřízením konferenční místnosti v novém areálu Památníku by se vytvořily optimální předpoklady pro návrh redukované archeologické základny.

Návrh vize archeologické mise

Základním předpokladem pro redukováný návrh základny je akceptovat objem existujících staveb z 50. a 60. let 20. století.

Dispozičně-provozní řešení. Po redukci současného stavu detašovaného pracoviště by se rozloha areálu zmenšila na cca 3.300 m². Z toho zastavěná plocha by činila 1.076 m² a nezastavěná pak 2.224 m².

Navržené provozní řešení počítá se zachováním současného hlavního vjezdu pro zásobování areálu ze severu. V jižní části parcely je navržen manipulační dvůr s 5 parkovacími místy, s možností spojení s hospodářským zázemím laboratoří (proplachovací zařízení...).

Rozsah a poloha současných objektů administrativní budovy a depozitářů zůstane v zásadě nezměněna, budovy se nahradí podobnými s vyšším standardem technického a prostorového vybavení. Z původních budov základny zůstanou zachované zděné objekty dílny s kotelnou a "bílý dům".

Objekt dílny se sklepem (72 m²) bude i nadále sloužit technickému zabezpečení a údržbě areálu, v objektu "bílý dům" (80 m²) zůstane ubytování pro hosty pracoviště. Funkční využití a tím i dispoziční uspořádání se mění v novostavbách, navržených místo administrativní budovy a depozitáře.

V administrativní budově (624 m²) se odstraněním některých depozitářů a ubytování pro stálých i externích pracovníků zvýší možnosti technického vybavení laboratoří a kanceláří. Odstraněné depozitáře budou nahrazeny jediným zděným pro uskladnění nejvýznamnějších nálezů. Místnost klubu v napojení na kuchyňku je možné vy výjimečných případech využít také jako konferenční místnost pro menší počet návštěvníků (min. kapacita 30 míst na sezení). V rámci objektu jsou navrženy i technické prostory pro vytápění.

V budově bývalého depozitáře (264 m²) se počítá s ubytováním stálých a externích pracovníků (cca 15 lůžek) s kuchyní. Kuchyně obou budov spolu s klubem jsou orientované do společného prostranství s pergolou, které je v případě potřeby možné zapojit do společných aktivit. Společný ústřední prostor může být navržen jako exteriérová terasa, případně jako prosklený meziprostor, využívaný také v zimních měsících.

Objemově – prostorové řešení

Ve smyslu stanovené filozofie památkové obnovy archeologické mise z druhé poloviny 20. století byla při návrhu snaha maximálně přizpůsobit charakter zástavby původním provizorním objektem. Proto jsou zděné objekty (především objekt dílny s původními zachovalými architektonickými prvky) navrženy na obnovu a dřevěné objekty depozitáře a administrativní budovy jsou nahrazeny novými, montovanými s vyšším

standardem vybavení. Základním pravidlem umístění objektů i potřeby zasazení do terénu byla snaha nevytvářet potřebu realizace stavebních zásahů do hlubších vrstev terénu s důvodů nepoškození archeologických nalezišť. Výjimku tvoří možnost rozšíření administrativní budovy západním směrem. V přístavbě je místěný průjezd a minimální sklad.

Technické vybavení a infrastruktura areálu

Vzhledem k vysunutou polohu areálu jsou při technickém vybavení navrženy progresivní formy vytápění s důrazem na ekologický aspekt řešení.

Vytápění areálu je možno zabezpečit tepelnými čerpadly s doplňkovou kotelnou na tuhá paliva, získané z okolních lesů.

Vytápění TUV by se realizovalo prostřednictvím slunečních kolektorů (případně plošných článků), umístěných na jižní straně sedlové střechy.

Infrastruktura by byla také realizovaná na etapy s využíváním existujících vedení. Elektrické vedení by se ze současného vedení vzduchem nahradilo podzemním vedením, případně vedením v tělese rekonstruovaného kúlového mostů mezi akropolí a předhradím.

Voda by se v první řadě čerpala z lokálního zdroje existující vodárny stojící v předhradí. Druhá etapa by souvisela s přivedením vody do areálu ARÚB, přičemž by se vodárna s čerpadlem a úpravnou vody dala umístit do existujícího zděného objektu dílny. Tím by se umožnilo odstranění budovy současné vodárny z předhradí. Variantou je i přivedení vody vodovodním potrubím z Mikulčic. Vodovodní roury by byly podobně jako elektrické vedení uloženy v chrániči na spodní straně kúlového mostu.

6.3. Návrh prezentace kostelů

Dnešní stav prezentace zdíva půdorysů kostelů nevyhovuje současným požadavkům jak hlediska údržby, tak i z hlediska atraktivnosti. Půdorysy, prezentované původně na malých vyvýšeninách a olemované plochou vysypanou pískem, jsou v současnosti dlouhodobou údržbou méně čitelné. Terénní vyvýšeniny se ztratily a nedostatečná plasticita kamenného zdíva neumožňuje prostorové vnímání kostelů ze vzdálenějších pohledů.

Vzhledem na filozofii obnovy slovanského hradiště, kterého rámcová metoda prezentace byla určena v 50. a 60. letech 20. století, je tendence zachování charakteru obnovy prezentovaných kostelů s mírnou korekcí. Je navržena:

- úprava replik zdíva půdorysů kostelů č. II, III, IV, V, VI, VIII, IX, X a půdorysu paláce
- úprava prezentace kostela II "in situ" v rámci krycí konstrukce

Návrh úpravy replik zdíva půdorysů kostelů

Současný stav zdíva je třeba zpevnit a nadstavit cca o 25 cm nad úroveň terénu z lomového kamene, pokud možno z původních hornin. Plocha okolo kostelů ve tvaru obdélníku a uvnitř půdorysu kostela bude vysypaná pískem, příp. štěrkem jemné zrnitosti. Kolem kostela VI je navržena prezentace bývalé palisádové ohrady prostřednictvím dřevěných kůlů do výšky cca 25 cm. Plocha mezi náznakem palisád a replikou základů kostela bude vysypaná pískem, příp. štěrkem.

Návrh úpravy prezentace kostela II v rámci kryté konstrukce budovy

Prezentace kostela s hroby "in situ" vhodně doplňuje expozici kostelů v rámci hradiště. V budoucnosti je možno počítat s aktualizací expozice a perspektivou změny krycí stavby (na způsob úsporných staveb v archeologické misi).

6.4. Návrh nyní neprezentovaných archeologických nálezů typických pro velkomoravské hradiště

V předkládané studii se z důvodů didaktického způsobu urbanistické prezentace hradiště navrhuje rekonstrukce kúlových mostů se vstupními branami, rekonstrukce sídelního útvaru kolem VII. kostela formou skanzenu a rekonstrukce Klášteřiska s kultovní stavbou v Těšickém lese.

Při rekonstrukci je třeba dbát na to, aby se realizovaly exaktní rekonstrukce, včetně použitých stavebních technologií a v rámci areálu akropole a předhradí by se měl zachovat autentický charakter naleziště = nestavět rekonstruované objekty, jejich podoba se dá zjistit jen analogicky. V případě, že by sa navrhované rekonstrukce objektů jakkoliv dotkly neprozkoumaných archeologických terénů, je třeba v předstihu zajistit archeologický průzkum.

Rekonstrukce kúlových mostů

Na podporu urbanistické prezentace kromě odstranění objektů z předhradí a částečně i z akropole byla navržena rekonstrukce tří kúlových mostů v rámci akropole a předhradí. Předpokladem pro jejich prostorovou prezentaci je naznačení původní konfigurace příkopu, přes který mosty vedly. Rekonstrukce jednotlivých mostů je možno zrealizovat na základě dokumentace z provedených archeologických výzkumů.

Součástí prezentace mostů mohou být také repliky nalezených člunů. Je možné počítat s prohloubením profilu současného příkopu v místě mostů, pokud se najde vhodné technické řešení k zajištění břehů příkopu. V případě prohloubení vystoupí v příkopech spodní voda.

Rekonstrukce sídelního útvaru kolem VII. kostela

Rekonstrukce dřevěných staveb kolem tohoto kostela je navržena formou skanzenu. Na duně tvaru podkovy byly zjištěny půdorysy dřevěných staveb, vytvářející uzavřený soubor budov, soustředěný kolem kostela – rotundy se zděným kruhovým půdorysem a s doklady (důlky?) dřevěné konstrukce. O vlastní konstrukci dřevěných domů se ví velmi málo, protože dřevěné části staveb se v původních podmínkách mikulčických obytných areálů zachovaly jen výjimečně. Předpokládá se, že v Mikulčicích převažovaly srubové konstrukce domů nad kúlovými.

Rekonstrukce Klášteřiska

Na nejvyšším místě Těšického lesa, na zalesněné duně se nachází Klášteřisko (Kostelec). Na tomto místě byla zjištěna dřevěná ohrada spirálového půdorysu, považovaná za pohanský kultovní objekt. Je možno počítat s její rekonstrukcí.

6.5. Přemístění muzejní expozice

Budova muzea (Památník Velké Moravy) postavil v 1. Polovině 60. Let minulého století ARÚB jako archeologický depozitář. Koncem 60. Let ji předal KSPPOP Brno pro potřeby muzejní expozice. Tak se z budovy stalo muzeum.

V roce 1963 byla z důvodů oslav 1.100. výročí příchodu byzantské mise instalována expozice v pavilonu zastřešujícím rekonstruované základy II. nalezeného kostela a několika otevřených hrobů.

Další stála expozice z archeologických nálezů byla připravena v roce 1970. Využily se výstavní technické prvky z výstav o Velké Moravě, prezentovaných v zahraničí. Expozice přetrvávala pod správou Krajského úřadu Brno až do roku 1985, kdy byla aktualizována. Její součástí tvořily také vitríny a informační panely na pěších trasách v terénu. K poslední nové instalaci expozice došlo v roce 1977. Vzhledem na skutečnost, že v dlouhodobém výhledu je třeba počítat s redukcí zástavby v areálu hradiště, je třeba současný stav chápat jako dočasný.

Záměry pro zvýšení atraktivnosti a interpretace hodnot areálu pro návštěvníky

Pro vyšší atraktivitu se počítá kromě důsledněji prezentovaného slovanského hradiště jak v urbanistickém, tak i architektonickém rozměru, včetně zbudování přírodovědné naučné stezky, experimentální archeologie s dětským muzeem a archeoskanzenem. Muzeum by díky přesunutí za hranice areálu UNESCO získalo nové prostory, které by umožnily realizaci reprezentačního a moderního "Památníku" Velké Moravy s výše uvedenými návštěvníckými atraktivitami.

Návrh vize varianty B.

Realizací vize B přemístěním provozu muzea mimo území NKP by se podařilo naplnit požadovaný standart vybavení pro návštěvníky. Tato poloha by společně s půjčovnou kol v areálu ARÚB u Kyjovky zabezpečovala dostatečně zázemí s informačním systémem, občerstvením, expozicí a zřízením dostatečně vybaveného konferenčního sálu. Tento nový konferenční sál, který by sloužil také pro účely ARÚB by měl být projektován na mezinárodní konference a odborná pracovní setkání s vysokou kvalitou audiovizuální techniky.

Systematická volba tras podle obsahu a rozsahu, možnost poznávání historie Velké Moravy prostřednictvím dětského muzea a archeoskanzenu, případně pomocí experimentální archeologie by zajistilo vyšší návštěvnost všech zájmových skupin.

V rámci experimentální archeologie se počítá s rekonstrukcí výrobních objektů a dalších historických dílen. Je možné vybudovat několik zapouštěných pecí na experimentální vypalování keramiky společně s jinými odbornými aktivitami vhodnými pro doplnění školní výuky (např. tesání monoxylů z jednoho kusu dubu dobovou technikou a jiné).

Vzhledem ke skutečnosti, že v současnosti se nepředpokládá dostatek finančních prostředků na přemístění památníku, je třeba daný stav akceptovat jako dlouhodobé provizorium, které však musí plnit základní službu pro návštěvníky v uspokojivé funkční a estetické kvalitě. Přemístění muzea se plánuje jako poslední etapa realizace varianty B, po vybudování všech návštěvníckých tras, včetně uvedených rekonstrukcí a archeoskanzenu.

Samostatným problémem v dané lokalitě je *ostraha areálu*. V současnosti řeší areál ARÚB ostrahu svého pracoviště pomocí hlídačů, kteří současně nepřímou zajišťují ochranu celého areálu v mimopracovní době. Muzeum řeší svoji ostrahu alarmem (EZS napojeným na PCO). Z hlediska účinné památkové ochrany lokality (především proti nezákonným zásahům vykrádačů) je nezbytná neustálá přítomnost pověřených

osob v areálu hradiště. Pokud bude přetrvávat současná situace, je možno řešit ostrahu areálu společným úsilím ARÚB a muzea a tím zajistit nepřímou ochranu celého hradiště.

V případě přemístění muzea na hranici NKP a depozitářů ARÚB k říčce Kyjovce, bude třeba problém ostrahy řešit samostatně pro každý areál.

7. Návrh slovenské části archeologického parku podle varianty B

Při definování koncepce území archeologického parku na slovenské straně nebyly k dispozici jednoznační vstupy ani z hlediska vědomostí o archeologických nalezištích, ani o jiných hodnotách území, které by jednoznačně definovaly filozofii záměru. V celém procesu hledání výrazně pomohla už zrealizovaná prezentace mikulčického Slovanského hradiště na Valech. Ve snaze zohlednit přiměřenou mírou veškerý kulturně-historický potenciál celého česko – slovenského území s důrazem na komplexnější prezentaci velkomoravské aglomerace v urbanistické představě, byla na slovenské straně vybrána varianta, která ve smyslu schváleného ÚPN konkretizuje způsob prezentace archeologických nalezišť a vytváří předpoklad pro zajištění zvýšeného turistického ruchu v dané lokalitě.

7.1. Urbanistická koncepce území

Výsledky výzkumů zájmové území v letech 1994 – 2005 dokazují jeho intenzivní osídlení už od starší doby kamenné. Svůj vrchol dosáhlo v 9. – 10. Století, kdy se kolem předpokládané historické cesty z mikulčického hradiště Valy směrem na východ utvořila na levém břehu řeky Moravy, v katastru obce Kopčany skupina osad, jejichž organizační strukturu doposud neznáme. Funkčně souvisela s hradištěm Valy. I po zániku mikulčického hradiště pokračoval život ve dvou dnes známých osadách v blízkosti kostela sv. Margity až do 13. století, kdy se tento prostor stal pravděpodobně posledním obývaným místem někdejší velkomoravské mikulčické aglomerace, pokud nebereme v úvahu pozůstatky středověkého osídlení okolo bývalého IX. kostela na jižním podhradí hradiště Valy.

Do navrženého území UNESCO byly proto lokalizované vzpomínaná známá archeologická naleziště velkomoravských sídlišť a pohřebišti při Nové struhy a v oblasti Kačenárni. Ostatní předpokládaná archeologická naleziště jsou součástí navrhované památkové zóny.

Výběrem varianty B z navržených možností se zvolil ten, který za území UNESCO vymezuje největší území ze všech možností. Přesné vymezení vycházelo z katastrální mapy z roku 1898, pomocí které bylo možné přesně zvolit trasy historických komunikací, areál Kačenárně jako i barokní rybník s přístupovými cestami a napájecím kanálem z Nové struhy a vypouštěcím kanálem, ústícím v JV části území do potoka Kýštor.

Na historické mapě je ještě zakreslen neregulovaný, meandrující tok řeky Moravy se systémem kanálů a potoků, regulujících hladinu spodní vody na daném území už v období baroka a zajišťujícím možnost zemědělského využívání tohoto území. Na mapě je zobrazen vodní mlýn ze 16. století, jako jeden z důležitých mlýnů panství Czoborovců. Byl zbudován na rameni řeky Moravy zvaném Struha. Koruna stavidla mlýna tvořila most, přes který se přecházelo na louky při řece Moravě. Hluboké a rozsáhlé jezero pod stavidlem mlýna sloužilo jako koupaliště U mlýna. Během 1. světové války mlýn zanikl. Přesto to, že se bývalé místo mlýna nachází mimo areál archeologického parku, je v navrženém biokoridoru součástí plánované trasy pro jízdu na koních. Toto historicky významné místo, tvořící v minulosti součást kulturní zemědělské krajiny, je možno prezentovat alespoň informační tabulí.

Současné území plánovaného archeologického parku je dnes intenzivně zemědělsky využíváno. Je proto důležité jeho hranice prostorově vymezit tak, aby se stal samostatnou součástí krajiny. Toto vymezení se navrhuje prostřednictvím etážové zeleně a pro zřetelné vymezení hranic poslouží také definování území v místě toku kanálů.

Návrh prohlídkových tras.

Navrhovaným územím archeologického parku vedou převážně cesty pro chodce. Výjimku tvoří cyklotrasa. Dotýkající se v SZ cípu území hráze řeky Moravy. Tato trasa se v případě potřeby může rozšířit o sjízdný chodník velkomoravské cesty. V SV cípu území je navržená cesta pro koně, na kterých by se mohlo jezdit od aleje holičského zámku kolem rybníku až k úpatí hráze řeky Moravy. Zásobování objektů Kačenárně bude zajištěno sjízdným chodníkem, vedoucím od příjezdové komunikace do Kopčan ve východní části území do areálu Kačenárně, po celé délce rekonstruované velkomoravské cesty až po hrát Moravy.

Všechny ostatní trasy jsou navrženy pro chodce s rozlišením a uspořádáním podobně jako na české straně.

Hlavní trasu představuje hypoteticky rekonstruovaná velkomoravská cesta, vedoucí po vyvýšených dunách v okolním rovinatém terénu. Trasa je určena kolem kanálu v JZ části území, mostem přes Novou struhu, kolem kostela sv. Margity a areálu Kačenárně po most přes vypouštěcí Kačenářský kanál barokního rybníka ve východní části území. Na hlavní trasu navazují trasy druhotné, vedoucí přímo k jednotlivým objektům, příp. areálům na území.

Samostatný komunikační systém představují zrekonstruované barokní cesty, vedoucí přes alej z holičského

zámku do areálu Kačenárně, jejíž objekt byl s rybníkem spojen samostatnou cestou, lemovanou vrbami.

Vzhledem na rovinatý a nezalesněný charakter krajiny bylo při návržení hlavní cesty potřeba zvýraznit důležité průhledy na vzpomínané objekty, pojímané jako exponáty v krajině. Průhled na tyto objekty se během pohybu po cestě mění.

S důrazem na zohlednění samostatných průhledů na areál Kačenárně s rybníkem a kostel sv. Margity budou zřízeny zastávky kolem trasy v západní části území. Funkci vyhlídky splní také západní vyústění chodníku vedoucího z Kačenárně k Nové struze. Toto komunikační propojení pravděpodobně sloužilo pro napájení koní.

Možnost využití dálkových průhledů na slovenské straně ovlivnilo také místo osazení mostu na hrázi řeky Moravy.

Statická doprava

Hlavní nápor návštěvníků na předmětné území se předpokládá z nástupního objektu Hřebčín, v kterém bude navržena půjčovna kol a hlavní informační centrum území. V areálu bude možno využít chované koně na vyhlídkové jízdy po okolí. V JV předpolí Hřebčína je proto plánováno hlavní zachytivé parkoviště pro slovenskou stranu. Doplnkovými parkovišti mohou být parkoviště u hřbitova, plánované v ÚPN Kopčany a dalším parkovištěm pro návštěvníky bude parkovací plocha u holičského zámku, odkud bude možné se na území archeologického parku dostat přes barokní alej, která bude rekonstruována.

Návrh prezentace kostela sv. Margity se hřbitovem v kontextu archeologického parku

Katastr Kopčan se donedávna nevnímal jako území, které by se životem mikulčických Valů přímo souviselo. Byl to, bohužel stav, který způsobil nepochopitelně malý zájem o důkladný archeologický výzkum východního předpolí tohoto významného slovanského hradiště. Pohled na nálezové možnosti zájmového území změnil až výzkum kostela sv. Margity Antiochijské, který stojí v extravilánu Kopčan. Typologicky patří do skupiny malých, jednolodních kostelů s lichoběžníkovou apsidou, které v minulosti stály ve střední a západní Evropě především v 8. – 11. století. Dosavadní výzkum historické topografie naznačuje, že poslední obyvatelé osady z okolí kostela sv. Margity odešli pravděpodobně do dnešních Kopčan v 16. – 17. století. Kostel asi až do 18. století, kdy byl postaven kostel přímo v obci, i nadále sloužil jako farní pro přilehlé území.

Kostel sv. Margity Antiochijské zhmotňuje teoretické i hypotetické rekonstrukce jednoho z typů velkomoravských kostelů a navíc ukazuje, že datování jeho vzniku je blízko tomuto období a souvisí s vývojem území v 10. – 11. století. Součástí areálu kostela byl také hřbitov s náhrobky. Až do roku 1994 sloužil objekt církevním účelům, obvykle jednou za rok, a to při pouti související se svátkem patronky – sv. Margity Antiochijské.

Hřbitov

Výsledky archeologického výzkumu části hřbitova bezprostředně u kostela potvrdily, že vznikl v 9. století a pohřbívalo se na něm až do století 18. Místo a počet hrobů hřbitova se zatím nedá přesně určit. Podle dnes známých indicií můžeme předpokládat, že hřbitov sahal asi 20 metrů od severního, východního i jižního průčelí kostela. Směrem na západ se mírně zvětšoval až téměř po vodní kanál Nové struhy. Z původní výbavy hřbitova se zachoval jen náhrobek z neopracovaného pískovce. Areál kostela se hřbitovem nebyl pravděpodobně ohrazen.

Kostel sv. Margity Antiochijské

Výsledky komplexního památkového výzkumu, realizovaného v kostele a v jeho bezprostředním okolí potvrdily, že kostel do 18. století, kdy přestal plnit svoji původní funkci, přešel několika významnými přestavbami.

V první stavební – předrománské etapě se předpokládá existence jednolodního kostela s lichoběžníkovou apsidou a nartexem. V jižní části nartexu byl z lomového kamene vyzděný zahloubený objekt lichoběžníkového tvaru, kterého funkce není zatím přesně určená (nabízí se hrobka, relikviářová schránka nebo křtitelnice).

V druhé stavební – gotické etapě se předpokládá zánik nartexu a změna typu okenních výplní.

Ve třetí stavební – renesanční etapě byl v souvislosti s interiérovými úpravami nahrazen původní vstupní otvor větším.

Ve čtvrté stavení – barokní etapě se výrazně mění interiér kostela a původní středověká okna jsou vyměněna půlkruhovými barokními.

V rámci průzkumu se zjistily i původní oltářové desky (menzy) z období druhé a třetí stavební etapy. Jejich umístění v obnoveném interiéru bude záviset od celkového záměru obnovy vnitřních částí (k tomu viz:

Ochrana a záchrana archeologických a historických památek na Slovensku jako integrální součást evropského kulturního dědictví, etapa II – Kopčany).

Návrh prezentace kostela sv. Margity Antiochijské

Způsob prezentace velkomoravského kostela je v současnosti ve stadiu výzkumů. Vzhledem na stanovenou filozofii archeologického parku je možno na jedné straně některé metody prezentace navrhnout definitivně, ale na straně druhé jiné jen předpokládat.

Vzhledem na současný stav výzkumů je možno uzavřít názor na prezentaci částí architektury velkomoravského kostela, nacházející se pod terénem. Jedná se o části základového zdiva nartexu se zděným objektem jámy. V kontextu s navrhovanou korekcí prezentace replik zdiva kostela v rámci velkomoravského hradiště Valy, je zde navržena představení nartexu v celém rozsahu půdorysu nartexu. Základ by byl (podobně jako na české straně) vyzděný do výšky cca 25 cm z lomového kamene. Objekt jámy bude překryt kamennou plotnou, vnitřní část nartexu bude vysypána pískem nebo dobrým štěrkem.

Nadzemní zdivo kostela je třeba vnímat v kontextu všech stavebních úprav, kterými kostel prošel. Hlavní rámcovou metodou obnovy je maximální prezentace raněstředověké kulturní vrstvy. Nedávno se realizovala metoda obnovy, která analytickou metodou prezentuje také mladší etapy objektu. Předpokládá se, že když se bude objekt prezentovat ve velkomoravském výrazu, bude třeba omezit účinek dalších zásahů. Prezentaci středověkých analytických sond bude třeba potlačit v čase i struktuře.

Když se v rámci prezentace bude akceptovat střecha ze čtvrté – barokní stavební etapy, je výhledově třeba plánovat výměnu současné krytiny za keramickou, taženou, se špičatým ukončením, typickou pro tento region minimálně od 19. století, když ne ještě spíše.

Návrh prezentace hřbitova

Vzhledem ke skutečnosti, že o lokalitě hřbitova neexistuje dostatek informací, byla by prezentace hřbitova minimalizovaná a spočívala by v umístění zachovalého náhrobního kamene v JZ části území, proti vyústění navazující naučné stezky v severní části lokality. Území kolem kostela je tak, jako i ostatní plocha archeologického parku, zatravněné. Prostor před západním průčelím kostela je otevřený a je vnímán jako shromažďovací plocha před kostelem, využívaný v čase konání příležitostních bohoslužeb.

Funkční využití lokality

V rámci funkčního využití lokality se počítá s pořádáním bohoslužeb komorního charakteru uvnitř kostela. Pro účely bohoslužeb je pro kněžské zázemí navržena hospodářská přístavba v areálu Kačenárně, Kromě sakristie se zde počítá také se skladem příležitostního nábytku pro bohoslužby.

V případě exteriérových bohoslužeb se počítá s umístěním přenosného oltáře na obnoveném nartexu. Věřící by se shromáždili před západním průčelím kostela. Tyto bohoslužby jsou spojené s poutí.

Infrastruktura

V rámci kostela je možno počítat s podpovrchovým přívodem elektrického vedení, které bude třeba přivést také do areálu Kačenárně.

Připojením elektrického proudu by bylo možné zvažovat osvětlení kostela uvnitř i zvenčí.

7.3. Návrh památkové obnovy barokního areálu Kačenárně s rybníkem pro účely zázemí archeologického parku

V rámci území archeologického parku se nachází pozůstatky unikátního prostoru pro odchyt divokých kačen, lidově dne nazývaný Kačenáreň. Byl založen v polovině 18. století habsburskou císařskou rodinou. Areál se skládal ze dvou částí – z rybníka a budov, které tvořily statek – pevnost, obývanou hospodářem a jeho rodinou.

Rybník

Rybník byl vybudován ve tvaru obdélníka o ploše 14.400 m². Břehy byly vydlážděny velkými plochými kameny. Z rohů rybníka ústily do tvaru půlměsíce zakřivené kanály o délce 40 – 60 metrů, lidově nazývané choboty. Ze čtvrté strany rybník obtékala říčka Strouha, z které byl přítok vody do rybníka. Odtok vody byl na opačné straně hráze. Přebytečná nebo znečištěná voda se odváděla kanálem do říčky Myjavy. Touto vodou se napouštěly i menší kanály (járky) kolem rybníky. Přítok i odtok vody byl regulován stavidly.

Odchyt divokých kachen a provoz Kačenárně trval nepřetržitě 182 let až do roku 1918.

Areál rybníka je v současnosti nepoužívaný a je zarostlý náletovou zelení.

Kačenárna

Druhou částí areálu byly obytné a hospodářské budovy. Hlavní z nich měla tvar písmena L. V ní byly tři

obytné místnosti, kuchyně, chodba, komora na ukládání mrtvých kačen a sklad obilí. Ve dvoře byla stodola a stáje. Uprostřed všech budov byl dvůr se studní. Celý prostor dvora uzavíral zděný plot s bránou.

Z historických fotografií je možno zjistit, jaký byl vzhled objektu v polovině 20. století. Jednalo se o jednopatrovou budovu s mohutnou valbovou střechou s pultovými vikýři. Střecha byla krytá keramickou taženou krytinou, ukončenou hřebenem. Okna na průčelí svědčí o přestavbě původní funkce v obytnou v 19. století. V období baroku, kdy objekt plnil funkci opevněného statku, byly tyto okna vybavené kovovými mřížemi usazenými do zdiva.

Historické fotografie zobrazují podobu objektu ze severní a východní strany. Fasády dvorní části je možno je předpokládat na základě zachovalého stavu nebo jiných analogií. Je zřejmé, že objekt měl výrazný vytvarovaný a vyzděný vstup - žudro do polozahloubeného sklepa. Nad sklepem se pravděpodobně nacházelo schodiště do podstřešní části objektu. Tvar schodiště však není známý. Okna do dvora měly převážně hospodářský charakter.

Za tímto malým statkem, směrem na Kopčany, se rozprostírala zahrada o rozloze 1 ha. Mezi statkem a rybníkem byl malý les, též o rozloze 1 ha. Při levém okraji lesíku ve směru k rybníku probíhala stezka spojující statek a rybník, která byla lemována z obou stran střídaně zasazenými vrbami, jejichž tvar byl pravidelně udržován. Výhony vrb byly užívány jako oblouky pro podporu sítí nad choboty.

Objekt Kačenárně je v současné době ve stavu ruiny. Převážná část zdiva je zachována do úrovně korunní římsy. Způsob klenutí místností je naznačen prostřednictvím zachovaných náběhů. Jednalo se valené zděné klenby v místnostech a barokní nepřilíhající zaoblenou klenbu v chodbě.

Nejvíce zachovalý je sklep s valenou klenbou, nacházející se pod západní částí objektu.

Návrh obnovy rybníku

V této předkládané studii je navržena rehabilitace barokní kulturní krajiny a objektů. Areál rybníku je proto navržen na obnovu jako technické dílo společně s přírodními prvky lesa, sadu a vrbové aleje. Obnova původního chovu a odchytu divokých kačen byl v současnosti byla problémová, i když je perspektivně možné počítat také s touto možností. Pro okamžité využití plánovaného areálu se počítá se sportovním lovem ryb.

Návrh obnovy areálu Kačenárně

Objekt Kačenárně prošel dvěma hlavními etapami přestavby. V první byl součástí barokního hospodářského komplexu pro chov koní a odchyt divokých kačen. V této fázi plnil funkci opevněného statku. V druhé stavební etapě byl přestavěn pro obytné účely.

Vzhledem na filozofii obnovy archeologického parku se snahou maximální prezentace velkomoravské a barokní kulturní vrstvy, byla pro návrh obnovy upřednostněna barokní fáze areálu.

Památková obnova

Na definitivní určení způsobu obnovy areálu Kačenárně do barokního stavu je třeba provést komplexní památkové výzkumy, které upřesní informace o stavu objektu v tomto historickém období. Na základě již známých a existujících informací je možno předpokládat obnovu objektu ve tvaru písmene L, obnovu korunní římsy, obnovu barokních kleneb interiérů a obnovu střechy s pultovými vikýři. S největší pravděpodobností je možné počítat také s obnovou pece s komínem, otisk které se zachoval ve vnitřní příční stěně a obnovu studně ve dvoře.

Nedefinovaný a otevřený zůstal tvar a výplň okenních a dveřních otvorů, barevnost a členění fasády, jako též dříve vzpomínané schodiště do podstřešního prostoru a s ním související překrytí tzv. žudra. Hospodářské stavby se předpokládají v zadní části hospodářského dvora.

Funkční náplň a dispozičně-provozní řešení

Areál Kačenárně představuje jedinou možnost umístění minimálního zázemí na území archeologického parku, neboť plánované zázemí v objektu Hřebčína se nachází v okrajové poloze. Proto bude třeba částečně rehabilitovat funkci bývalé Kačenárně, vytvořit zde minimálně informační zázemí pro návštěvníky archeologického parku, vytvořit též výzkumné středisko pro plánované archeologické práce na tomto území a zajistit zázemí pro plánované bohoslužby v kostele sv. Margity.

Navrhovaný areál rehabilitované Kačenárně má následující plošné parametry:

- plocha areálu: 800 m²
- zastavěná plocha: 330 m²
- nezastavěná plocha: 470 m²

V objektu Kačenárně se sklepem a podkrovím (445 m²)) je navržena přízemní kuchyně s možností přípravy

a konzumace tradičních jídel a specialit, jejich příprava souvisí s lovem ryb, případně s příležitostným odchytom divokých kačen. V přízemí, ve východní části objektu, je navržena expozice s informačním centrem, toalety a schodiště do podkroví. Zde je navržen byt pro správce se samostatným zrekonstruovaným venkovním schodištěm a minimální badatelské středisko se samostatným schodištěm v interiéru bočního východního křídla. Z kuchyně a jídelny bude přístup na dvůr, který v letních měsících může být využit na posezení. Samostatně přístupný suterén je možno využít jako sklep a technické zázemí celé budovy.

V objektech hospodářských budov (125 m²) je navrženo zázemí kostela sv. Margity a příležitostné sklady materiálu různého druhu pro celý areál. Ze západní strany areálu bude samostatný východ ke kostelu.

Statická doprava

V rámci areálu je navrženo pod samostatným přístřeškem 5 parkovacích míst pro stálých zaměstnanců. V případě výjimečných návštěv je plocha dimenzovaná pro dalších 5 osobních vozů. Příjezd do dvora bude z východní strany, ze sjízdné cesty, zabezpečující zádřísobování areálu od obce Kopčany.

Infrastruktura

Základním předpokladem pro zajištění provozu v areálu je přivedení infrastruktury.

Elektrické vedení je třeba přivést podpovrchovým vedením z obce Kopčany. Přívod elektřiny by měl být realizován tak, aby míjel kostel sv. Margity (z důvodů zajištění zmiňovaného nasvětlení).

Vytápění objektů je možno realizovat podobně jako v ARÚB Mikulčice tepelnými čerpadly, kombinovanými s vytápěním tuhým palivem v obnovených pecích barokního objektu.

Vodu je třeba zajistit přípojkou z vodovodu obce Kopčany. Příležitostně je možno počítat i s využitím vody s obnovené studně.

8. Návrh prezentace velkomoravské cesty s informačním systémem v kontextu území archeologického parku.

Všechny trasy archeologického parku by měly být řešeny v rámci jedné koncepce jak z hlediska návrhu zpevněných ploch, tak i z hlediska návrhu informačního systému.

Návrh zpevněných ploch.

Komunikační systém archeologického parku je navržen jako strukturované provozní schéma s hlavní naučnou trasou rekonstruované velkomoravské cesty a navazujícími naučnými stezkami, vedoucími k jednotlivým prezentovaným objektům, případně představujícími samostatné naučné stezky s přírodovědnou tematikou.

Vzhledem na skutečnost, že ani při velkoplošných výzkumech prováděných na hradišti Valy se nepotvrdilo
dláždění hlavní cesty
(nalezeny byly jen zbytky dlažby z plochých lomových kamenů u VI. kostela, příp. u jiných kostelů), je třeba předpokládat, že původní cesta byla nezpevněná. Proto v návrhu zpevněného povrchu hlavní trasy je navržena vrstva drobného štěrku přírodní barvy sypané na cementový podklad. V případě zachování kamenných pozůstatků bývalé cesty je tyto možno zakomponovat do štěrkové plochy. Šíře cesty je navržena cca 2,5 metru. (V případě cyklotrasy vedené po velkomoravské cestě na slovenské straně by byla šíře komunikace cca 3,5 metru).

Druhotné (navazující) naučné stezky jsou navrženy jako užší chodník o šíři cca 1,5 metru, s povrchem zpevněným štěrkem s menší frakcí a jiné barvy.

Barva štěrku na hlavní cestě by se měla blížit barvě kamene, používaného na výstavbu zděných velkomoravských staveb. Barva štěrku navazujících stezek by měla být o tón světlejší než barva hlavní komunikace. Štěrku této barvy by mohl být použit také na vysypání vnitřních ploch půdorysů a exteriérových ploch ostatních prezentovaných kostelů.

Šíře cesty a její dostatečné zpevnění cementovým podkladem by měly zajistit sjízdnost auty ve výjimečných případech (zásobování Kačenárně, rychlá zdravotní pomoc...). Na slovenské straně by mohla být umožněna také jízda na kolech. Kvůli technologii vybudování zpevněných cest je třeba, aby rekonstruovaná velkomoravská cesta byla vedena dostatečně vysoko, tedy tak, aby ji neohrožovaly příp. záplavy. Je možné, že z uvedených důvodů se cesta v níže položených místech bude muset po zvýšených terénních násypech. Jejich převýšení však musí být mírné, aby nedošlo k chybnému výkladu prezentované konfigurace terénní hrany předhradí a akropole.

Informační systém

Návrh koncepce informačního systému by měl být určen následujícími zásadami:

- návštěvníci budou na naučné stezky přicházet ze dvou stran (z české a slovenské)
- informační systém by měl být tematicky členěný podle trasy
- umístění jednotlivých informačních tabulí musí být zrealizované tak, aby nekonkuroval prezentovaným exponátům
- architektonický návrh informačních tabulí by měl být jednotný a nenápadný v krajinném prostředí
- počet informačních tabulí a míst může být redukován, když se dostatečně zajistí informovanost v centrálních nástupových objektech.

Vzhledem k oboustrannému vstupu návštěvníků do areálu archeoparku, tedy z české i slovenské strany, budou jednotlivé informační tabule osazeny kolmo na cestu se zohledněním pohledu přicházejícího hosta. Tím se informace na jednotlivých stranách jednoho informačního panelu budou lišit, každá z nich bude odpovídat tomu, co přicházející návštěvník vidí.

Celé území archeologického parku by mělo být bez ohledu na obsahovou náplň jednotlivých tras řešeno jednotně.

Současný stav umístění informačních tabulí příliš dominuje v přírodním prostředí hradiště Valy. Byly by proto vhodnější umístit stavby drobné architektury a informačních tabulí navrhnout tak, aby byl jako prvořadý zohledněn vizuální kontakt návštěvníka s exponátem. Jako optimální se jeví umístění informačních tabulí pod koruny stromů, vysazených záměrně v blízkosti exponátů na lučních plochách. Vysoké solitérní stromy v luční krajině se tak stanou signálními body, definujícími polohu prezentovaného exponátu.

Konkrétní architektonické ztvárnění by mělo být jednotné, tvarově nenáročný a nepůsobící rušivě, podobně jako jejich decentní umístění.

V principu se může jednat o klasické dřevěné tabule, korespondující s materiálem přírodního prostředí, nebo o kovové prvky se subtilními, minimalizovanými rozměry, osazené jako nenápadné akcenty na vhodné místo. Jednou z možností je i umístění kamenných bloků v terénu.

Při definování jednotlivých typů tras podle obsahu a rozsahu, které si bude moct návštěvník vybrat v nástupných informačních centrech na obou stranách archeologického parku je možné vypracovat grafické listy, obsahující informace o jednotlivých zastávkách, případně si návštěvník může půjčit digitální přehrávač, který mu všechny informace o jednotlivých exponátech zprostředkuje zvukem příp. doplňujícím obrazem. V tomto případě by se informační tabule v terénu zredukovaly jen na očíslování zastávek, čím by byla autenticita krajinného rámce jen minimálně rušena. Těžiště vizuální prezentace by bylo pak soustředěno v objektech nástupných informačních center, případně v krycí stavbě 2. Kostela a v objektu Kačenárně.

9. Návrh mostů

Na zájmovém území, charakteristickém různorodostí vodních toků jako důsledků působení řeky Moravy, jsou navrženy různé mostní konstrukce podle toho, na jakém vodním toku se nacházejí a jakou funkci v daném území plní.

V rámci archeologického parku byly navrženy:

- rekonstruované kůlové mosty z období Velké Moravy
- dřevěné lávky přes suchá říční ramena
- dřevěno-kovové můstky přes slepá říční ramena většinou naplněných vodou, kanály a potoky
- most přes slepé říční rameno při hrázi Moravy
- závěsný most přes řeku Moravu

Tvar a materiál jednotlivých typů mostů se záměrně odlišuje, aby byly jednoznačně odlišené mosty rekonstruované (velkomoravské mosty), od mostů tradičního typu a od mostů koncipovaných jako novotvar.

Z existujících mostů na české straně je možné zachovat most přes slepé říční rameno vedoucí k IX. kostelu (je barvu bude třeba přizpůsobit barvě ostatních navrhovaných dřevěných nebo dřevěno-kovových můstků). Betonový most na naučné stezce, vedoucí přes Kláštersko v Těšickém lese může být nahrazen dřevěno-kovovým mostem tradičního typu, bude-li jízda těžkých mechanismů sousedějící s údržbou lesa přemístěna mimo území navrhovaného archeologického parku.

Betonové můstky přes kanály na slovenské straně mohou být též nahrazeny tradičními, zhotovenými z kovu a dřeva.

Rekonstrukce kůlových mostů.

Přirozenou ochranou hradiště byla říční ramena Moravy, obepínající akropoli i předhradí. Přístup k branám hradu přes jejich řečiště umožňovaly mosty. Do dnešní doby byly objevené v Mikulčicích tři dřevěné mosty,

z nichž se zachovaly části pilotů, zaražených do dna řečiště nebo do příkopu. Konstrukce odpovídá tradiční stavební technologii, známé například z římských mostů. Délka v Mikulčicích zkoumaných mostů se pohybovala mezi 30 – 50 metry, šířku je možno odhadnout na 3 – 5 metrů.

Pokud by se přistoupilo k rekonstrukci velkomoravských mostů, je třeba se vrátit k dokumentaci z období výzkumů a opět vyhodnotit a navrhnout jednotlivé mosty podle tehdy zjištěných skutečností.

Rekonstruované kúlové mosty jsou navrženy v místě řečiště – příkopu, a to v předhradí a na akropoli. Podmínkou jejich prostorové prezentace je naznačení profilu příkopu v západním cípu předhradí a mezi předhradím a akropolí. Ve východní části akropole se rekonstruovaný most plánuje v místě jezírka, které zůstalo jako pozůstatek archeologických prací a výzkumů. Jezírko se přibližně nachází v místě bývalého řečiště, plnicího úkol příkopu.

Návrh novodobých mostů

Architektonický návrh vychází z významové gradace mostů, odrážející jejich velikost společně s přehodnocením působení mostu v krajině. Význam prostředí tak svým způsobem určil

- splynutí lávek s krajinným prostředím
- oživení krajinného prostředí drobnou architekturou můstků
- myšlenku vstupní brány do archeologického parku s adekvátním architektonickým zdůrazněním mostu přes řeku Moravu

Této myšlence odpovídá i materiálové řešení, v němž se postupně přírodní materiál – dřevo, doplňuje kovem. Most přes Moravu bude kovový (visutý nebo zavěšený).

Návrh dřevěných lávek přes plytká slepá ramena

Lávky tohoto typu budou navrženy z dřevěných klenutých konstrukcí bez zábradlí.

Návrh dřevěno-kovových můstků přes slepá ramena s vodou, kanály a potoky

Přemostění je navrženo láskami z nosných kovových prvků mostovky s dřevěnou cestní konstrukcí v oboustranným bočním ochranným zábradlím.

Návrh dvou mostů přes slepé rameno Moravy a řeku Moravu

Mosty vytvoří v půdorysu souvislou linii. Most nad slepým ramenem bude navržen jako ostatní dřevěno-kovové můstky. Most přes řeku Moravu je navržen ve třech variantách:

Varianta A: asymetrický zavěšený most s podpěrou na české straně

Varianta B: asymetrický zavěšený most s podpěrou na slovenské straně

Varianta C: symetrický visutý most s ukotvením nosných lan na obou stranách řeky Moravy

Varianta A – koncepce řešení přemostění

Most je komponovaný jako pohledové ukončení na slovenskou stranu rekonstruované velkomoravské cesty. Architektonické řešení zohledňuje panoramatické pohledy, při nichž je dominantní podpěra nenásilně vkomponována do přírodní scenérie lesů na české straně a při příchodu ze slovenské strany se na něj postupně a logicky otevírá pohled jako na vstupní bránu do české části archeologického parku.

Varianta B – koncepce řešení přemostění

Most je směřovaný na alej při slepém rameni Moravy na české straně. Proto je veden šikmo na osu koryta řeky; je přímým pokračováním vzpomínané aleje. Architektonické řešení této varianty s dominantou podpěry na slovenské straně vytváří protiváhu bohatší vegetace na české straně. Při příchodu ze slovenské strany je třeba přístupovou komunikaci na hráz nasměrovat tak, aby přicházející nepřišel do bližšího kontaktu s opačně vztyčenou podpěrou.

Varianta C – koncepce řešení přemostění

V tomto případě byl zvolen konzervativnější přístup z hlediska tvaru a konstrukce. Symetrický visutý most s doporučenou konstrukcí nevytváří výraznou dominantu území. Svojí neutralitou minimálně ruší přírodní prostředí.

Technické řešení

Technické řešení přemostění řeky Moravy vychází z provozního konceptu řešeného území. Výška mostu je dána výškovým uspořádáním ochranných hrází a směrovým vedením trasy se směřováním proti kolmici na osu vodního toku. Při variantě A a B je nosným prvkem jednostranná podpěra (pylon) ve tvaru obráceného písmena V, na němž jsou ukotvena nosná lana mostovky. Při variantě C je hlavním nosným prvkem dvojice visících lan. Technické parametry jsou při všech alternativách identické. Šíře mostovky je 4 m s jízdním

pruhem pro cyklisty a pruhem pro chodce. Je směrově nedělená.

(pokračování se připravuje)

-fs-